

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi

(EFAD)

Karamanoğlu Mehmetbey University Journal of Literature Faculty

E-ISSN: 2667 – 4424

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/efad>

Tür: Araştırma Makalesi
Kabul Tarihi: 27 Mayıs 2020

Gönderim Tarihi: 27 Nisan 2020
Yayımlanma Tarihi: 12 Haziran 2020

Atıf Künyesi: Babayeva, E. (2020). “*Fahim Bey ve Biz* Romanında Sosyal Dışlanma: Birey ve Toplum Arasındaki Çelişkiler”. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3 (1), 128-135.

FAHİM BEY VE BİZ ROMANINDA SOSYAL DIŞLANMA: BİREY VE TOPLUM ARASINDAKİ ÇELİŞKİLER

Eşqane BABAYEVA*

Öz

Abdülhak Şinasi Hisar yirminci yüzyıl Türk edebiyatının yazarlarından. Edebiyatın farklı alanlarında eserler vermesine rağmen, esasen romanlarıyla tanınır. Yazarın önemli yapıtlarından biri de *Fahim Bey ve Biz* romanıdır. Eserin başat karakteri çevresiyle çelişkiler yaşamaktadır. Bu çatışmalar onun kişiliğine de yansımıştır. Bu bağlamda kahramanın dualist kişiliğe sahip olduğunu da görüyoruz. Fakirken kendisini zengin gibi görmek, hiçbir işi olmazken, kendisini iş adamı gibi göstermek dualist kişiliğin bir göstergesi olarak karşımıza çıkıyor. Bunun önemli nedeni toplumun Fahim Bey'i dışlaması, ona hoşgörülü davranmamasıdır. Fahim Bey tüm tuhaflıklarıyla sosyal dışlanmaya maruz kalıyor. Kendi kabuğuna çekilerek tamamen yalnızlaşıyor. Belirtmemiz gerekir ki sosyal dışlanma birey ve toplum arasındaki çelişkilerden meydana gelen bir olgu olarak nitelendirilmektedir.

Makalede, Abdülhak Şinasi Hisar'ın *Fahim Bey ve Biz* romanı sosyal dışlanma kavramı çerçevesinde incelenmiştir. Toplum ve birey arasındaki sosyal dışlanmaya yol açan çelişkiler, analiz edilerek ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışmada, *betimsel analiz* yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar sözcükler: Abdülhak Şinasi Hisar, Psikolojik Roman, Sosyal Dışlanma, Çatışma, Yabancılaşma, Ötekileş(tir)me.

The Social Exclusion In The Novel *Fahim Bey ve Biz*: Conflicts Between Individual And Society

Abstract

Abdülhak Şinasi Hisar is one of the writers of twentieth century Turkish Literature. Although he has written works in different fields of literature, he is mainly known for his novels. One of the important works of the author is *Fahim Bey ve Biz* (*Fahim Bey and We*). The principal character of the novel is in contradiction with his environment. These conflicts are reflected in his personality. In this context, we also see that the hero has a dualist personality. Seeing himself as rich although he is poor, and pretending to be a businessman even though he has no job are indications of his dualist personality. The important reason for this is that the society excludes Fahim Bey, and does not treat it tolerantly. Fahim Bey is exposed to social exclusion with all his oddities. Withdrawing to his own shell, he is completely alone. Social exclusion is defined as a phenomenon that consists of contradictions between the individual and the society.

In this article, *Fahim Bey ve Biz* novel by Abdülhak Şinasi Hisar is examined within the context of the concept of social exclusion. The contradictions leading to social exclusion between the society and the individual were tried to be revealed by analyzing. Descriptive analysis method was used in the study.

Keywords: Abdülhak Şinasi Hisar, Psychological Novel, Social Exclusion, Conflict, Alienation, Otherisation.

* Doç. Dr., Azerbaycan Millî Bilimler Akademisi, Nizami Gencevi adına Edebiyat Enstitüsü, Genç Alimler Konseyi Başkanı, Bakü/Azerbaycan. E-Posta: eshqane@mail.ru, Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-4934-4168>.

Giriş

Topluma yabancılaşma ve ötekileşme, Cumhuriyet dönemi Türk romanlarında kahramanların yaşadığı sorunlardan biridir. Özellikle, 1920-1940 yılları Türk romanında sosyal dışlanma olgusu kendine özgü şekilde görülür. Reşat Nuri Güntekin'in *Acımak* romanında Mürşit Efendi, *Damgada İffet Bey*, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Yabanında* Celal gibi karakterler sosyal dışlanmaya maruz kalmakta, itilmişlik, yalnızlık, karamsarlık, küskünlük yaşamaktadırlar.

Fahim Bey ve Biz romanı toplum ve birey çelişkisinin ele alındığı önemli romanlardan biridir. Roman, birey-toplum çatışması, sosyal dışlanma açısından ele alınarak, incelenmiştir. Kaydetmek gerekir ki, Türk edebiyatında Abdülhak Şinasi Hisar üzerine bir çok inceleme yapılmıştır. Bunlardan, özellikle, Sermet Sami Uysal'ın *Abdülhak Şinasi Hisar*, Nesrin Karaca Tağızade'nin *Abdülhak Şinasi Hisar'ın Eserlerinde Geçmiş Zaman ve İstanbul*, Mahfuz Zariç'in *Abdülhak Şinasi Hisar*, Necmettin Türinay'ın *Abdülhak Şinasi Hisar* eserlerini zikredebiliriz. Bu araştırmalarda Hisar'ın hayatı, edebi kişiliği, Türk edebiyatında yeri konusunda değerlendirmeler yapılmış, eserleri konu ve muhteva açısından incelenmiştir.

Birey-toplum çatışması, bireyin dışlanması, kendisini hiçbir yere ait hissedememesi gibi çatışmalar bu sorunu ortaya çıkarır. Sosyal dışlanmaya maruz kalan birey, kendine ve topluma yabancılaşır. Keza “*Sosyal dışlanma kavramı, bireylerin diğerlerinden ayrı olması, her türlü sosyal etkileşimden mahrum bırakılması, izole edilmesi anlamlarına gelen daha geniş bir kavramsal çerçeveye sahiptir*” (Solak ve Teközel, 2019, s.294-295).

Yabancılaşma, (Gr. *alloiosis*, Lt. *alienatio*) “*esrime, kendinden geçme, benliğinin ‘dış’ına çıkma*” anlamına gelir (Özbudun, 2008, s. 16). Hegel'in felsefeye getirdiği bu kavramı, Marx iktisadi temeller üzerinden anlatır. Kızılçelik de (1994, s. 307) konu üzerine şöyle bir değerlendirme yapar: “*İnsanın önce işi ile ilgisinden ortaya çıkan yabancılaşma, Marx'a göre diğer her türlü etkinliğe damgasını vurur, bunları yabancılaşmış ilişkilere dönüştürür*”.

Nitekim felsefe, psikoloji, sosyoloji, teoloji gibi bir çok alana yayılan bu kavram, edebiyata da yansır. Yıldız Ecevit (2013, s. 42), edebiyatta yabancılaşma sorunsalı üzerine şöyle değinir: “*İnsanın yabancılaşması çağcıl edebiyatın ana sorunsalıdır. 20. yüzyıl edebiyatı çok katmanlı bir yabancılaşmalar evrenini resimler bize; insan-toplum, insan-doğa, insan-tinsellik arasında yaşanan bu kopuşu ya da ruh-madde, akıl-duygu boyutları arasında oluşan aşılma “yabancılaşma” uçurumunu metnin ana izleği yapar*”.

Kurgusal çatışma ise kurgusal eserin ana omurgasını oluşturur. “*Bir edebiyat terimi olarak çatışma, kurmaca metinlerde olay örgüsünün temel belirleyicisidir. Öyle ki, vaka; bir çatışmanın varlığıyla gelişir, giderilmesi ile de çözülür ve biter*” (Solak, 2014, s.25) Çatışma unsuru, aynı zamanda tür belirleyici fonksiyona da sahiptir. Bir eserin komik, trajikomik veya dramatik yapısını çatışma unsuru belirler. Şerif Aktaş'a göre (1984, s.134) çatışmayı “*birbirine karşı veya aksi istikametteki güçlerin oyunu*” ortaya çıkarır. Diğer bir deyişle “*bir anlatıda çatışma, tıpkı gerçek hayatta olduğu gibi iki karakter veya gücün hedefleri arasındaki uyumsuzluk neticesi ortaya çıkar. Doğası gereği durağan olmayan çatışma, çoğu zaman taraflardan bir tarafın kazanıp, diğerinin kaybettiği dinamik bir süreçtir*” (Solak, 2013, s.228). Karakterler arası veya güç hedefler arasındaki çelişkilerin yanısıra, iç çatışma formları vardır. Özellikle, psikolojik romanlarda bu forma baş vurularak, karakterin iç dünyası çözümlenir.

Becher'e göre (1965, s. 157), edebi metinde en büyük gerilimi *çatışma* unsuru oluşturur. Çatışmanın derinliği sanatsal çözümün büyüklüğünü gösterir. Gluşko'ya göre (1975, s. 171), *çatışma* sadece kahramanın karakterini değil, aynı zamanda eserin imge kavramını da oluşturur. Yekaterina Gorbunova'ya göre (1960, s. 131) *çatışma* sadece itici güç değil, aynı zamanda eserin içsel ve estetik temelidir. Mehdi Hüseyin (1958, s. 264), bu konu üzerine şöyle bir değerlendirme yapar: “*Bir eseri insan vücuduna benzetirsek, iskeleti çatışma, kasları karakter olur. Başka bir deyişle, karakterizasyon eseri olmadığı gibi, çatışmasız da karakterler açılıp anlatılamaz*”. Rafik Yusufoglu'ya (2005, s.68) göre, kurgusal eserde *çatışma* sihirli bir anahtar gibidir. Karakterlerin açılıp, çözümlenmesinde anahtar fonksiyonuna üstlenir.

Bu çalışmada *Fahim Bey ve Biz* romanı birey ve toplum çelişkileri bağlamında ele alınır. Özellikle, sosyal dışlanma konusuna değinilir. Çalışmada teorik açıdan Ömer Solak'ın *Kuramdan Uygulamaya*

Edebiyat Çalışmaları eserinden genişçe faydalanmıştır (2014). Araştırma zamanı, *betimsel analiz* yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem uygulanırken, “*veriler daha önceden belirlenmiş temalara göre sınıflandırılır, özetlenir ve yorumlanır. Bulgular arasında neden-sonuç ilişkisi kurulur ve gerekirse olgular arasında karşılaştırmalar yapılır*” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.224).

1. Abdülhak Şinasi Hisar`ın Edebiyatta Yeri

Abdülhak Şinasi Hisar (1887-1963) Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının önemli yazarlarından biri olmuştur. O, hem büyük bir romancı hem de, şiir, biyografi, antoloji, deneme, eleştiri gibi birçok alanda başarılı eserler veren yazar olarak bilinmektedir. Onun, *Boğaziçi Mehtapları* (1942), *Boğaziçi Yalıları* (1954) ve *Geçmiş Zaman Köşkları* (1956) isimli anı niteliği taşıyan eserleri de vardır. Bir çok ilke imza atan yazar, Türk modernist romanın gelişiminde önemli role sahip olmuştur. *Fahim Bey ve Biz* (1941), *Çamlıcadaki Eniştemiz* (1944) ve *Ali Nizami Bey`in Alafrangalığı ve Şeyhliği* (1952) romanlarıyla Türk edebiyatında önemli yer tutan yazarın bu yapıtlarında, 1940 yıllarında kaleme alınmasına rağmen postmodernist bulgular da bulunabilir. Mahfuz Zariç (2013, s. 492), yazarın Türk edebiyatına büyük yenilikler getirdiğini kaydederek, şöyle belirtir:

“*Ahmet Hamdi Tanpınar, Oğuz Atay ve Orhan Pamuk gibi önemli romancılar üzerinde üslup, konu ve yazım teknikleri yönlerinden etkileri bulunan Hisar yol açıcı olmak, iz bırakmak, unutulmuş hakikatlere ışık tutmak yönleri ile modernist ve postmodern Türk romancılığının avangart/öncü isimlerindedir*”.

Şüphesiz ki, Abdülhak Şinasi Hisar, Türk edebiyatında önemli bir yer edinmiştir. Eserlerinde, özellikle de *Fahim Bey ve Biz* romanında da modern Türk romanına ait bulgular vardır. Fakat bu izlenimler, Abdülhak Şinasi Hisar`ın tamamen postmodernist bir yazar olduğu gerekçesine de gelmez. O, eserleriyle, edebiyata getirdiği yenilikleriyle yol açıcı nitelik kazanmıştır.

2. Fahim Bey ve Biz Romanında Bireysel Yabancılaşma

Abdülhak Şinasi Hisar`ın önemli yapıtlarından biri olan *Fahim Bey ve Biz* 1942`de Cumhuriyet Halk Partisi`nin düzenlediği roman yarışmasında üçüncülük derecesi kazanmıştır. Şunu kaydetmemiz gerekir ki, birinciliği Halide Edip Adıvar`ın *Sinekli Bakkal*, ikinciliği Yakup Kadri Karaosmanoğlu`nun *Yaban* romanı kazanmıştır.

Konu, muhteva, çatışma unsurları açısından farklılık arz eden romanda çatışma unsurları esasen gizli, batini karakter taşır. Eserde, toplum ve birey arasındaki çelişkiler, bireyin kendine ve topluma yabancılaşması eser kahramanının ruhi psikolojik durumunun tezahürü olarak kendisini gösterir. Aslında bu çelişkiler eserin ismine de yansır. “Biz” yani toplum, o ise sosyal dışlanmaya maruz kalan bireydir. Bu birey yani Fahim Bey bütün tuhaflığı ile tamamen yalnızdır. *Çamlıcadaki Eniştemiz*`deki Hacı Vamık gibi, onunla zıt karakterli olsa da, toplum için tuhaf bir adam, veya sadece bir delidir. Ne deli eniştemiz, ne de Fahim Bey hiçbir zaman “biz” olamıyor. Çünkü “biz” yani toplum normal bir ortam oluşturamadığı için ruhsal dünyasından habersiz olduğu bu kişiye sadece bir deli teşhisi koyarak, meseleyi kapatmıştır. Halbuki,

“*Her insanın zevahir hayatının altında bir de gizli kalan ve sırf kendi hilkatı ve ruhiyle yaşadığı büsbütün mahrem bir ömrü vardır ki bu hayat içimizde kendi üstüne kapanmış olan bir alemin mahsulüdür. Yabancılar bunu seçemez ve göremezler*” (Hisar, 1996, s. 117-118).

İşte, bu yüzden anlaşılmaz, tuhaf gelen, bir türlü “biz” olamayan kişiler toplum tarafından deli teşhisine mahkum olur. Necmettin Turinay da, eserin bu hususuna dikkat çekerek, Fahim Bey bize dahil mi, değil mi meselesini sorgulamakta, eserin ismindeki kelimelerin içerdiği anlam üzerine değerlendirme yapmaktadır:

“*Fahim Bey ve Biz adlandırmasında “ve” bağlacına, zıtları değil de birbirine benzer olanları birleştiren bir rol biçmemizin sebebi, onların bütünüünün, geçen veya geçmek bilmeyen zamanın huzurunda gafletlerinin farkına varmayışları, ya da içine düştükleri bir aymazlığı daha bir tebarüz ettirebilmek içindir.*”

Çünkü bu romandaki eşhasın tamamı, zaman dediğimiz heyula ile kuşatılmış görünüyorlar. Dolayısıyla Fahim Bey ve Biz romanındaki temel çelişkiyi, bu noktada aramak icap etmektedir” (2015, s. 285).

Şunu kaydetmemiz gerekir ki, Abdülhak Şinasi Hisar sadece bu romanında değil, diğer yapıtlarında da deli, şizofren, tuhaf adam gibi karakterler çizmiş, bunu bazen bir hastalık, bazense toplumsal sorun olarak belirtmiştir. Aslında onun yapıtlarındaki delilik, hülyalar arasında yaşama, rüyalar bir nevi kurtuluş, sığınak fonksiyonu taşır. Delilik – çoğu zaman hayat gerçeklerini söyleyen kahramanın güvenlik zırhına dönüşerek, onu anlamayan toplumdaki koruma işlevini yapar. Yazar Fahim Bey'in karakteri vasıtasıyla bilgelik ve delilik ikilemi arasında bir diyalog kurar ve bazen yazar bu konumunu bir monologla sürdürür.

“Biz usluysen bize deli dediklerini iştiririz. Lakin biz de bilmeyiz ki hayat içinde pek uslu olmakla biraz deli olmak aynı yola çıkar mı, çıkmaz mı? Kendi şuurumuz hayatımızın mantığını bir cinnet sayabilir. Fakat hayatımızın mantığı kendi izanımıza her an güler ve onu istihfaf eder. En makul adamların bile, en makul adamların hele, bazan delilik yapmaya meyilleri, istekleri, ihtiyaçları olmaz mı? Delilik, suların, havanın, bütün tabiatın bir nevi başboş mantığı değil midir? Bunları nasıl bilelim ki hep buhar gibi kaynaşan hudutlar üstündeyiz! Bu hükmü kim verebilir ve bu işe kim hakem olabilir? Kim bilir, kim diyebilir ki delilikteki usluluk nerde biter, usluluktaki delilik nerde başlar?” (Hisar, 1996, s. 125-126).

İşte, deli, tuhaf adam kılıfına bürünen veya toplumun bu kılıfa mahkum ettiği kişilerden biridir, Fahim Bey.

Eser boyunca Fahim Bey'in yılmadan hayallerinin peşinden koştuğunu, bir sonuca varmamasına rağmen umutlarını kaybetmediğini görüyoruz. Şunu kaydetmemiz gerekir ki, anı-hatıra şeklinde kaleme alınan bu eser, Fahim Bey'in okul arkadaşının evladı tarafından anlatılır. Roman, Fahim Bey'in ölümü haberi ile başlar ve tuhaflık ve delilik havadisleri ile devam eder. Eserde, olaydan çok, kahramanın zihinsel ve psikolojik durumu analiz edilmekte, hayalleri, rüya yorumları anlatılmaktadır. Diğerlerinden duyduklarını da ekleyen yazar, bu deliliğin arkasındaki gerçeklerin mantıksal açıklamasını yapmağa çalışır. Fahim Bey'e Hitaplar ve Sualler kısmında genellikle bu açıklamalar yer alır.

Romanda, Fahim Bey'in tuhafliklarından, ruh halindeki değişimlerinden genişçe bahsedilir. Örneğin;

“Babam, daha, Fahim Bey`le eğlenmek için Beyoğlu'na geçtikleri ve hatıraları ruhuna işlemiş olan gençlik gecelerini de yadediyordu. O zamanlarda iki felsefeleri varmış. Biri, memnun ve mesut, "optimizm"; diğeri müşteki ve bedbaht "pesimizm" ki, bir gece içinde birkaç saatlik fasılayla, lodos ve poyraz gibi estikleri olurmuş. Nikbin, ümitli, neşeli, "Beyoğlu'na çıkış" felsefesi, geceleyin Beyoğlu'nda eğlenmeye gidilirken bir marş, bir raks havasına benzermiş. Gördükleri herşey hoşlarına gider, herkes onlara dost yüzleri gösterirlermiş. O saatlerde, dünyada her iş tıkırında gidermiş. Şairleşen Fahim Bey'e hayat tozpembe, zahmetler bile eğlence görünürmüş. Oyle tuhaf şeyler anlatırmış ki, arkadaşları gülmekten bayılırlarmış. Bedbin, ümitsiz, neşesiz, "Beyoğlu'ndan dönüş" felsefesiye, eğlenti dönüşü, bir "marş fünebr"i hatırlatırmış. Bakışları nereye değse orayı soldururmuş. Herşey, herkes boş, abes, çirkin, hırçın, kaba, ahmak, manasız, münasebetsiz, tadsız görünür ve duyulurmuş: Bu dönüşlerde Fahim Bey yorgun, bezgin, nevmi olurmuş. Oyle doğru şeyler söylemiş ki, bir filozof da ancak bu kadarını bulup söyleyebilirmiş” (Hisar, 1996, s. 16-17).

Bu tuhafliklar Fahim Bey'in davranışlarında da kendisini gösterir. Mesela, okuldan mezun olan Fahim Bey, babasının gönlünü hoş tutmak, onu mutlu etmek için, Babiali`de yüksek maaşlı işe girdiği yalanını uydurur. Eserin ilk kısımlarında, yine benzer bir durumla karşılaşırız. İstanbul`a doktora gelen babasını kendisinden hoşnut etmek için, büyük bir konak kiralayarak orada oturmağa başlayan Fahim Bey`in, tamamen eşyasız ve perdesiz konağın kira parasını sonradan çok güçlükle ödediğini görürüz:

“Zira alaycı arkadaşları onunla eğlenirler: "İlahi Fahim Bey: İlahilerle güvey giresin!" derlermiş. "Bu koca konağın boş odalarını yalnız keman sesleriyle mi dolduracaksın?" Ve daha ciddi arkadaşları, ona: "A birader!" derlermiş. "Yapıyalsınız! Bir küçük ev sanki senin neyine yetmez? Bu kocaman konaktan ne hayır beklersin?" Fakat o, bütün bu sözlere karşı vakarlı bir ciddiyetle: "Aman, olmaz, birader! Bursa'dan gelen, giden bulunur! Siz bilmezsiniz" memlekette bizim mevkiimize pek ehemmiyet verirler. Benim burada nasıl yaşadığımı görenler gidip babama da söylerler. İhtiyarlık vaktinde gönlü hoş olsun!

Biraz borçlanırım ama, zarar yok, bir gün olur bütün bu borçları öderim!" dermiş. Fahim Bey'e, bu bomboş odalar, gelecek günlere olan ümidini sığdırabilmek için, bu geniş sofalar, büyük emellerini ve hülyalarını korumak için, bu kocaman konak da, babasının, kendisine olan itimadını barındırabilmek için lüzumlu görünüyörlarmış" (Hisar, 1996, s. 13).

Eser boyunca, kahramanın düştüğü durumlardan kaynaklanan komik durumlara rastlamaktayız. İstanbul'a gelen Fransız aktrise hayranlık duyan Fahim Bey, böyle, ilahi bir kadına her şey feda edilmeli diyerek, elindeki tüm paraları çiçeğe verip, bir arabaya sığmayan kocaman çiçekleri aktrise göndermesi uzun sürecek bir alay konusu olmuştur. Londra sefarethanesine üçüncü katip olarak atandığı zaman, orada giymek için uygun bir sürü elbise siparişi eder. Eserin, "Esvaplar" kısmında bu olay, dolaplara sığmayacak giysiler ve yıllarca sürecek borçlar uzun uzadıya anlatılır.

"Fahim Bey bütün bu esvapların odadaki tek mil iskemle, koltuk ve kanapeleri kapladığını seyredip bunların tutarını da faturada görünce yeisle karışık bir hayret içinde kalmış: "Aman Yarabbi! Bu ne çok esvap! Aman Yarabbi! Bu ne müthiş borç!" diyormuş. Sonra: "Ben bu borcumu ömrümde ödeyemem!" diye ümitsizliğe kapılmış. Bu hadiseye kahkahalarla gülen arkadaşları, ona: "İlahi Fahim Bey!" demişler, "Ödeyemeyecek olduktan sonra neye kahurlanıyorsun a birader? Verebileceğin borçları düşün; yoksa, veremeyeceklerini ne merak ediyorsun?" (Şinasi, 1996, s. 20)

Bu da bir alay konusuna dönüşmüş, yıllarca gülünerek anlatılmıştır. En kötüsü, bu giysiler onu hem yıllarca borca sokmuş, hem de giye giye eskitemediğinden yine başka konulara yol açmıştır. Heryere takım elbiselerle gitmek zorunda kalan Fahim Bey toplumun alay konusu olmuştur:

"Sonbaharda onun arkasında daha yazlık bir esvap, ve odasının içindeyken, onun arkasında, en sona kalmış olan, bir av takımı görülürmüş. Bu hal, arkadaşlarının gözlerine çarparak latifelere bürünen istihzalarına sebep olurmuş. Onlar: "İlahi Fahim Bey!" derlermiş, "Bu av esvaplarını böyle odanın içinde sinek avlamak için mi giymişsin" (Şinasi, 1996, s. 23).

Bundan başka, tercümanlık odasında çalışırken, nokta virgüle kadar herşeye dikkat etmesi, bu titizliği de iş arkadaşları arasında anekdota dönüşmüştür. Eserde dikkat çeken ilginç olaylardan biri de, Fahim Bey'in İronel isimli köpeğinin kaybolması, uzun zamandan sonra bulununca ise köpeğin sevinçten çıldırmasıdır. Aklını kaybeden köpek sadece ismini duyduğunda sakinleşebiliyormuş. Fahim Bey, ona olan sevgisini sadakatini aklını kaybetmekle gösteren bu köpeği hiçbir zaman terketmemiş, yanında bulundurmıştır. Duyduklarını anlatan yazar, kendi fikirlerini de ekleyerek, Fahim Bey'i güzel kalpli, iyi huylu adam olarak nitelendirir.

3. Bireyin Topluma Yabancılaşması

Eserde, Fahim Bey'in Teşebbüs-i Şahside bulunmasından da bahsedilerek, pamuk sanayisi ile uğraşmak istediği, hatta İngiltere'ye iş buluşmasına gittiği, fakat bir türlü sermaye bulamadığı anlatılır. Tüm bunların tek nedeni ise, Fahim Bey'in toplum tarafından beceriksiz, hayalci, deli, tuhaf adam olarak kabul edilmesi, sosyal dışlanmaya maruz kalmasıdır.

Ardından Galata'da idarehane açan Fahim Bey buranın da kirasını ödeyememiş, hayallerinden vaz geçerek evine, kendi kabuğuna çekilmiştir. Onun hergün işe gelmesi, hayali anlaşmalar yapması, mektuplar yazıp, ona cevaplar yazması, bütün gün odalarda dolaşıp durması hakkında türlü söylentilere yol açmıştır. Delilik rivayetlerinde eşi Saffet'in de büyük katkısı vardır:

"Saffet Hanım, bu korku ile perişan, artık her komşusuna ya şikayet etme, yahut akıl danışma kabilinden olarak: "Başımıza gelenleri duydun mu, Hanım? Üstünüze afiyet, bizim Bey'de delilik alametleri görülmeye başlamış!" dermiş ve komşuları da, ekseriyet itibarıyla, buna hiç şaşmadan: "İlahi Saffet Hanım! O zaten delişmenin biriydi. Bunun böyle olduğunu da herkes bilirdi. Onun deliliğini anlamakta siz geç kalmışsınız!" yollu bir cevap verirlermiş.

Saffet Hanım artık işlemiyen saatlerinin önünde mangalının başına geçer, sönmüş külleri ve geçmiş günleri eşeler, ve o zaman Fahim Bey'in cinnet sayılacak birçok huyları, birçok işleri birer birer hatırına gelirmiş. Biraz kömür kokmuş diye zehirleneceğini sanmak nedir? Selamlık odasında duran o yığınlarla,

tozlu, eskimiş gazeteler nedir? O kokmuş peynir yemek merakı nedir? Sanki bunlar delilik değil midir? Ya hele olmayacak bir iş arkasında bütün ömrünü heba etmek deliliğin ta kendisi değil de nedir” (Hisar, 1996, s. 94).

Böylece, Fahim Bey'e hanımı Saffet de kuşkuyla yaklaşmakta, onun delirdiğine inanmaktadır. Bu nedenle, Fahim Bey gittikçe daha da yalnızlaşarak, topluma tamamen yabancı kalmıştır. Yazar, onun durumunu şu şekilde değerlendirir:

“Kimse görüldüğü gibi değildir. Fakat kimse görünmediği ve kendi olduğunu sandığı gibi de değildir. Kimse bizi kendimizin olduğumuzu sandığımız gibi göremez. Kimsenin nasıl olduğunu hiç kimse bilmez. Başkalarının gözleri en tabii manamızı başka manalara çekerler. Biz sevgiyle gülümseriz ve onlar yüzümüzü kin ile buruşmuş görürler. Yabancı gözler ve izanlar bizi olduğumuzdan büsbütün başka, ya şişman ve kısa, ya zayıf ve uzun gösteren bozucu ve güldürücü aynalardır. Bunların içinde biz kendi kendimizi görebilsek şüphesiz bildiğimiz kendimize benzetemezdik. Fakat bizi gören bu yabancı gözlerin koydukları şekillere girmeye mahkumuz. Zira kendimizin olduğumuzu sandığımız şekilde görünmemizin ise hiç imkanı yoktur. Biz bile kendimizi en sadık bir aynada görmek istesek nefesimizin buğusu aynamızı bulandırır ve gözlerimizi şaşırır” (Hisar, 1996, s. 125).

Demek, toplumun yazılmamış kurallarına uymayan zavallı Fahim Bey, bu nedenle toplumla çelişki yaşar ve hep yaban kalır.

Hayalle gerçeklik arasında bocalayan Fahim Bey'in Don Kişot'a benzediğini kaydeden Nesrin Karaca (1998, s.23), bu eseri “*olaydan çok durum ve duygu yönü ağır basan*” yapıt olarak değerlendirir. Sadık Yalsızuçanlar'a göre (2002, s. 473) “*Fahim Bey de konusunu hayattan alıyor. Hem kişisel, hem de toplumsal nedenlerden ötürü gerçekle ilişkisi patolojikleşen bireyi anlatıyor. Fahim Bey sadece yazıldığı dönemde değil, bugün de Türkiye toplumunda örneklerine sıkça rastlayabileceğimiz türden bunalımlı bireyi anlatıyor. Oblomov veya Don Kişot kadar/gibi olmasa da Fahim Bey de trajikomik bir kişilik.*”

Mahfuz Zariç`se (2013, s. 488) Fahim Bey`in kişiliğini zaman kavramıyla ilişkilendirir:

“Fahim Bey ve Biz romanında birbirinden farklı gibi görünen pek çok Fahim Bey portreleri çizilmekte ve bu sayede, zaman kavramı gibi insanın da anlaşılamayacağı, tanımlanamayacağı düşüncesi öne çıkarılmaktadır”.

İleri sürülen bu fikirler, toplum ve birey bağlamında ötekileş(tiril)en aydın karakterinin ustaca çizildiğini kanıtlar.

Eserin türüne gelince, *Fahim Bey ve Biz* romanı psikolojik roman örneği olarak kabul edilmektedir (Yalsızuçanlar, 2002, s.473-474; Acehan, 2012, s. 134). Nurullah Çetin`e göre (2013, s. 173), ruhbilimsel roman “*ruh tahlillerinin ağırlıkta olduğu, olayların asıl nedeninin psikolojik olgulara dayandırıldığı roman türüdür. Bu tür romanlarda olay unsuru önemli değildir.*” *Fahim Bey ve Biz* romanında da, kahramanın yalnızlaşması, kendi bireysel dünyasına ilişkin beklentileri, ruhsal bozuklukları, endişeleri, hayalleri belirgin bir şekilde ele alınmıştır. Eserde psikolojik unsurların, statik psikologizmin genişçe yer alması *Fahim Bey ve Biz* romanının psikolojik türde yazıldığını gösterir.

Sonuç

Fahim Bey ve Biz nesnel gerçeklik fikrinden uzaklaşmak ve farklı bakışlara, kişisel gerçeklere önem vererek, Proust'un zaman anlayışını benimsemek, nesneden hareketle içinde düş, anı ve hayal kurmanın ağır basacağı yeni bir yola girme açısından oldukça ilgi çekici bir romandır. Romanı önemli kılan diğer husus Fahim Bey'in timsalinde aynı kişinin farklı görüntülerini çıkarmak, farklı bakış açılarını yansıtmak ve okuru düşünmeye, yorumlamaya davet etmektir. Eser boyunca “Bu tuhaf adam kimdir?” sorusunun cevapları yanıtlanmaktadır. On iki bölümden oluşan romanın, “Babamın Anlattıkları”, “Küçük Ev ve Dünya Haberleri”, “Ukalanın Dedikleri”, “Hanımların Söyledikleri”, “Fahim Bey Hakkında İlk Hislerim”, “Fahim Bey Hakkında Değişen Hislerim”, “Delilik Rivayetleri”, “Fahim Bey'in Son Zamanları” ve “Hakkında Son Hislerim” gibi başlıkları altında bu sorunun farklı yanıtlarını buluruz. Bu başlıklardan bile sosyal dışlanmaya maruz kalan kahramanın iç dünyasını çözümlüyor, çelişkileri net bir şekilde

görebiliyoruz. Fahim bey, etrafıyla, hatta hanımı Saffet`le derin çelişkiler yaşamakta, kimse tarafından olduğu gibi algınamamaktadır. Bu anlaşılmalıklar zaman-zaman kendisini sadece topluma değil, kendisine bile yabancılaştırır.

Eserde dikkat çeken diğer bir unsur, tüm bu yaşananların başkalarının dilinden aktarılmasıdır. Anlatıcı, tarafsız bir şekilde duyduklarını, gördüklerini, hissettiklerini olduğu gibi okura sunar. Zaman zaman anlatıcı da, onu anlamasında çelişkiler yaşar. Özellikle, “Fahim Bey Hakkındaki İlk Hislerim”, “Fahim Bey Hakkında Değişen Hislerim” ve “Hakkında Son Hislerim” başlıklarında bunu net bir şekilde görebiliriz.

Giriş kısmında da, belirttiğimiz gibi, Şinasi Hisar ve onun *Fahim Bey ve Biz* romanı incelemelere tabi tutulmuş, hakkında değerlendirmeler yapılmıştır. Bu incelemelerde, Fahim Bey karakteri esasen zamanla ilişkilendirilerek anlatılmış, zaman sembolü üzerinde özellikle durulmuştur. Çalışmadaysa, roman sosyal dışlanma, yabancılaşma olgusu bağlamında araştırılır. Eserde sosyal dışlanma ve birey-toplum çatışmasının yanısıra daha derin bir kriz hali de anlatılır. Bu eseri kültürel milliyetçi bir nostalji ile artık yavaş yavaş geride kalmakta olan bir eski zaman medeniyetine yakılmış bir ağıt olarak da nitelendirebiliriz.

Kaynakça

- Acehan, A., (2012), “Fahim Bey ve Biz, Anayurt Oteli ve Aylak Adam Romanlarına Psikolojik Bir Bakış”, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, Balkan Özel Sayısı-I, (1), Ocak-Haziran, 128-152.
- Aktaş, Ş., (1984), *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Ankara, Feryal Matbaacılık.
- Çetin, N., (2013), *Roman Çözümleme Yöntemi*, Ankara, Öncü Kitap.
- Glushko (Глушко), А., (1975), “Характер и Конфликт в Современном Советском Рассказе”, *Современный Литературный Процесс и Критика*, 169-198.
- Hisar, A.Ş., (1996), *Fahim Bey ve Biz*, İstanbul, Bağlam Yayıncılık.
- Hüseyn M., (1958), *Ədəbiyyat və Sənət Məsələləri*, Bakı, Azərənəşr.
- Karaca, N.T., (1998), *Abdülhak Şinasi Hisar'ın Eserlerinde Geçmiş Zaman ve İstanbul*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kızılcıkelik, S., (1994), *Sosyoloji Teorileri 2*, Konya, Yunus Emre Ltd. Şti.
- Qorbunov (Горбунова), Е.Н., (1960), *Идеи Конфликты Характеры*, Москва, Сов. Писатель.
- Özbudun, S., George, M., Demirer, T., (2008), *Yabancılaşma Ve..*, Ankara, Ütopya Yayınları.
- Solak, Ç. ve Teközel, M., (2019), “Sosyal Dışlanma Olgusu Üzerine Genel Bir İnceleme”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (4), 293-315.
- Solak, Ö., (2013), “Aytül Akal’ın “Babam Duymasın” Adlı Öyküsündeki Çatışma Yapısının Çocuğa Göreliliği”, A.Gültekin, M.Sivri, Z.Çiftçi, B.H.Yılmaz (Haz.), *V. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yaşayan Yazarlar Sempozyum Dizisi: Çocuk Ve Gençlik Edebiyatında Aytül Akal Sempozyumu: 9-11 Mayıs 2012 – Eskişehir: Bildiriler (s. 227-234)*, İzmir, Uçanbalık.
- Solak, Ö., (2014), *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Merkez-Taşra Çatışması*, İstanbul, Hikmet Yayınları.
- Solak, Ö., (2014), *Kuramdan Uygulamaya Edebiyat Çalışmaları*, Ankara, Anı Yayınları.
- Turinay, N., (2015), “Abdülhak Şinasi Hisar’ın Fahim Bey ve Biz Romanında Klasik Zaman Sembolleri”, *Türk Dili. Dil ve Edebiyat Dergisi*, Kasım-Aralık, 279-286.
- Türinay, N., (1993), *Abdülhak Şinasi Hisar*, Ankara, MEB Yayınları.
- Uysal, S.S., (1961), *Abdülhak Şinasi Hisar: Hayatı, Sanatı, En Seçme Parçaları ve Edebiyatçılarımızın Hakkındaki Yazıları*, İstanbul, Sermet Matbaası.
- Yalsızuçanlar, S., (2002), “Psikolojik Roman”, *Hece Dergisi*, (65/66/67), Mayıs-Haziran-Temmuz, 470-480.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, E., (2013), *Kurmaca Bir Dünyadan*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yusifoglu, R., (2005), *Ədəbiyyatşünaslığın Əsasları*, Bakı, Şirvannəşr.
- Zariç, M., (2013), “Değerler ve Değer Yitimleri Açısından Abdülhak Şinasi Hisar’ın Eserleri”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(34), 103-125.

- Zariç, M., (2013), *Abdülhak Şinasi Hisar'in Eserlerinde Geçmiş Ve Gelecek Zaman*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı (Yeni Türk Edebiyatı) Anabilim Dalı.
- Zariç, M., (2019), *Abdülhak Şinasi Hisar*, İstanbul, Akademik Kitaplar.
- Бехер, И., (1965), *Любовь Моя Поэзия*, Москва, Художественная Литература.